

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 10.— K pol leta . . . 5.— " četrta leta . . . 2.50 " posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za peti-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne peti-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h " " dvakrat . . . 12 " " " trikrat . . . 10 " za nadaljnja uvrščenja od peti-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Zveza slovanskega učiteljstva v Avstriji.

Dne 31. decembra 1909. je zborovalo predsedništvo Zveze na Dunaju; na zborovanje so prišli podpredsednik Stanislav Nowak iz Krakova, blagajničar Adolf Šustr iz Bojanova, tajnik M. Hajný in zastopnik Poljakov Stanislav Palka iz Bohnije; opravičil se je zastopnik Slovencev, tov. Engelbert Gangl, ki je bil zaradi zasedanja deželne zbornice zadržan.

I. V koliko je napredovalo vprašanje o zadevi ureditve plače učiteljstva v Avstriji? Tajnik prečita petico, ki jo je sestavil in predlaga, naj se predsedništvo Zveze informuje takoj pri predsedništvu „Deutsch-östr. Lehrerbund“, je li se pripravlja tudi od strani nemškega učiteljstva kaka akcija, oziroma je li so pripravljeni Nemci, da se pridružijo naši akciji. To se je takoj zgodilo. Zastopniki Zveze so posetili kol. Jessena, tajnika „D-ö. Lehrerbund“, in ga obvestili o korakih, ki jih namerava storiti Zveza; tajnik nas je zagotavljal, da pojdejo Nemci z nami roko v roki. Jessen bo obveščal tajnika Zveze o razpoloženju v državni zbornici in ga opozori na priličen trenutek, ki bi bil dobrodošel za skupno akcijo.*

II. Tajnik referuje o današnjem stanju češkopolskega vprašanja** in o uvajanju vzajemnih stikov, med češkim in poljskim učiteljstvom v Šleziji. Po dajši debati se je določilo, da se pozove poljsko Towarzystwo Pedagogiczne v Tešinu, naj se prične Zvezi.

III. Za krakovsko zborovanje se določa naslednji program.

*) Naša Zveza šteje 25.000, „D-östr. Lehrerbund“ pa 20.000 članov. Skupno akcijo torej započneta dve napredni uč. organizaciji, ki štejeta mogočno število 45.000 glav. Mislimo, da pojde vzklik sovražstva naših klerikalcev in vzklik nasprotovanja — Jakliča in Ravnikarja!

**) Danes so poljske šole tudi tu že na moravskih tleh. Uredn.

Dne 9. avgusta sestanek Zvezinega odbora.

Dne 10. avgusta zborovanje delegatov, ki jih pošljejo deželne organizacije (občni zbor Zveze) z naslednjim vzporedom:

1. Otvoritev. 2. Razdelitev referatov. 3. Izprememba pravil. 4. Tajnikov referat. 5. Blagajnikov referat. 6. O nalogah in smotrih Zveze slovanskega učiteljstva, referirata Nowak in Hajný. 7. Službena pragmatika, ref. Palka. 8. Volitve. 9. Odborovi predlogi. 10. Samostalni predlogi. 11. Zborovanje novega Zvezinega odbora. 12. Pozdravni večer.

Dne 11. avgusta je slavnostno zborovanje. 1. Predsednikov in pozdravi delegatov. 2. Slika sedanje šole v Avstriji. 3. Slika šole bodočnosti. 4. Banket.

Dne 12. avgusta. Dopoldne: Ogled mesta in njega znamenitosti (po skupinah). Popoldne izlet v Viješičko, k Morskemu očesu i. dr.

* * *

Po zborovanju sta posetila podpredsednik Nowak in tajnik Hajný dr. G. Schena, tajnika odbora za reformo ljudske šole, da se z njim dogovore o začetku akciji v vprašalnih poljih.

Izkušnja komiteja govori za to, da dožene največji uspeh lahko le postopanje, kakršno je predlagal referent za osrednje društvo učiteljskih enot na Moravskem, kol. Milan Šilha iz Krasnega, naj bi vprašalne pole, zbrane po okrajnih enotah, izpolnili po enotni instruktiji pedagoški odbori v enotah po svojih referentih, ki pa bi oddali svoje elaborate, za katere bi bilo dobro posebne tiskovine, deželnemu referentu, ki bi potem prav lahko predelal ves ta že pripravljeni material.

Referati, ki jih sestavijo referente deželnih organizacij,*) naj se oddajo čimprej

*) Predlogi, ki jih podajajo, deželne, v Zvezi zastopane organizacije, da o sejah razpravlja občni zbor, naj se 4 tedne pred zborovanjem oddajo tajniku M. Hajnému v Jankovcih, p. Holešov, Morava. Uredn.

podpredsedniku slovanske Zveze, kol. Nowaku v Krakovu, ul. Powiśle 4., da zamore tako zbrane statistične podatke pozabiti referent za glavni tema na zborovanju: Slika sedanje šole v Avstriji.

Knjige „Slovenske Šolske Matice“ so izšle. Vsak društvenik dobi petero lepih knjig, ki delajo čast „Slovenski Šolski Matici“ in pisateljem.

Hlapci!

Slika sedanjega položaja kranjskega učiteljstva.

Polomljeni značaji! Take in enake govornice čujemo dandanes o učiteljstvu — ne samo v naši blaženi domovini, temveč celo na cesarskem Dunaju. Vsakdo vidi le polomljeno bajto značaja učiteljstva in polomljene stebre šolstva, a nihče ne vidi duševnih bojov, nihče ne vidi praznih želodcev, po katerih bi pajki brez skrbi za leto dni lahko predli, nihče ne vidi nasilnosti, s katero se ubija poštenost, značajnost in moralnost učiteljstva. In ona visoka gospoda, ki je z gnusom odgnala od sebe „klečepalce“, mari ni ona sokriva klečepalzenju, mari ni ona vzgojila klečepalcev; mari ne gleda naša vlada mirno, kako političke stranke podlo izrabljajo slab gmotni položaj učiteljstva, kako izrabljajo njega obup in niti s prstom ne gane v prid učiteljstvu, da, ona, ki bi morala varovati in ščititi učiteljstvo, da lahko v resnici služi le šolstvu — ona celo pomaga izrabljati šolstvo in stan v političke namene in ne da zadoščenja učiteljstvu ob pritožbah zoper — nasilje!

Hlapci; da, hlapci postajajo učitelji, in mi se ne čudimo, ker postajajo hlapci borbe za kruh in ker naša sedanja doba hoče in zahteva, da hlapci vzgojujejo hlapce in le hlapci lahko vzgoje hlapce!

Zato se koncentruje vsa nemoralnost značajnosti naše slovanske inteligence le v uč-

iteljstvu, ker drugi stanovi, dasi imajo morebiti več takih kameleonov kakor učiteljstvo, vendar niso tolikega pomena in socialne važnosti kakor je ravno učiteljstvo. Razlika je pa še ta, da je plačilo neznačajnosti učitelju le drobtina ali celo pesek v oči, medtem ko se take metamorfoze pri drugih stanovih plača s pogačo in dostojno eksistenco.

In razmere? Poklic učiteljstva sme pač zahtevati le značajnih mož, zakaj nemožno je vzgajati deco k značajnosti onemu, ki sam ni značajen. Česar vzgojevalec nima, tega ne more podati gojencu. Prvo, česar pa smemo pričakovati od značajnega moža, je pač odkritosrčnost, poštenost in resničnost.

In kako plačuje svet učitelja za poštenost in odkritosrčnost? V največjih slučajih je plačilo pritisk, zasledovanje, da, celo naravnost uničenje eksistence. Če on odkrije svoje naziranje in prepričanje onim, ki jim je podložen, in njim to naziranje ne ugaja, tedaj nikdar ne izkazujejo spoštovanja in časti poštenemu in odkritosrčnemu možu, in ga tudi ne puste po lastni volji izvrševati dalje službenega posla. Nasprotno; napišejo ga oni, ki imajo vso moč nad njim v rokah, na črno polo, in sigurno sme pričakovati, da se mu izkuša pri vsaki priliki škodovati. Pod ničnostnimi vzroki se ga prestavi, ali bolje rečeno, disciplinuje iz službenih ozirov, se mu dela ovire pri službenih dokladah, se ga prezira pri avanziranju — ali se ga celo pahne iz službe in se ga prepusti bedi z ženo in otroki v red.

V kakem položaju se nahaja pošten mož v tem slučaju, je jasno. Vest mu velevala: Bodi pravičen in odkritosrčen; zvižanost mu narekuje: Zatajaj se, hlini se in varaj svet! Razum in volja imata odločevati, in premnogokrat je posledica takih duševnih bojov, da učitelj zboli, hira in — ne moremo rabiti drugega izraza — pogine. Kdo je kriv njegove smrti? Če pa kdo v tem boju moralno podleže, če zaradi zunanjih okoliščin svoje prepričanje skriva, zataji in proti svoji vesti govori in dela, komu se je čuditi in komu za-

LISTEK.

Ivan Cankar: Hlapci.

(Drama v petih aktih. — Schwentner 1910.)

Kaj mislite, da po novih postavah učitelj ni več služabnik? Se zmerom je služabnik in hlapec, bolj uprežen in bolj vklečen nego najmlajši hlapec pri grun-tarju.

(„Martin Kačur“ str. 35.)

Cankar si je izbral v tem svojem najnovejšem delu za predmet zopet duševno in gmotno bedo slovanskega učiteljstva, osobito kranjskega, ter je kakor dober poznavalec naših specifičnih razmer tudi dobro zadel. O tej drami, ki je proti nji klical kritik v „Domu in Svetu“, če se ne motim, celo politično na pomoč, par nadaljnjih besed.

„Hlapci“ po mojem mnenju niso nikako samostojno delo, temveč se ta drama veščalimanj naslanja na Cankarjevega „Martina Kačurja“ (Slov. Mat. 1906.), ker v nji srečujemo skoro

iste tipe, kolikor se tiče v drami nastopajočih učiteljev, kakor tudi zdravnika, župana, župnika ter kovača. Tudi skoro povsem iste ideje razvija pisatelj v tej drami, in besede, ki jih govore osebe, so kakor odmev iz „Martina Kačurja“. Samo čas, v katerem se vrši dejanje, je pomaknil pisatelj bližje, recimo v l. 1907., ko so se vršile državnozbornske volitve, dasi tega specialno ne označa. Glavni junak pa je ostal po svojem bistvu isti, samo da je prekrščen v Jermana. Kdor hoče tedaj „Hlapce“ popolnoma umevati ter tudi uživati, mora prej prebrati še enkrat „Martina Kačurja“, osobito njegov prvi del, ki je služil v prvi vrsti Cankarju v dramizaciji. In pri tej priliki bodi rečeno, da je bila ta dramizacija srečna misel in da je z njo Cankar izpolnil svojo željo in željo marsikaterega tovariša.

V prvem dejanju srečamo družbo učiteljev in učiteljic, župana in zdravnika, ki sede na vrtu pred županovo krčmo ter pričakujejo izida volitev. Nemirni so vsi izvzemši Jermana in zdravnika. Značilna je Jermanova izjava: „Če izvolijo same svetnike ali pa same cigane, moja suknja ne bo nič manj zakrpana in moji podplati nič bolj celi.“ Ter: „Narod

si bo pisal sodbo sam; ne frak mu je ne bo in ne talar.“

Vse drugače se razburja učitelj Komar. Širokoustni Rodomonte kot je on se navdušuje za „napredno misel“ ter iz navdušenja pije danzadnevno na račun volilne zmage. Kdor dvomi o tej zmagi, mu je izdajalec. Medtem pa hodi župnik od hiše do hiše in — dela. Učiteljici Minka in Geni sta tudi „napredni“, ker — no, ker je moderno. Nadučitelj takisto, a zato, ker mu menda kaže. Drugače je potuhnjena egoist, trs v vetru in dobro pogojen frazer, ki zna ravnotako balzamično govoriti o napredku kakor pozneje o cerkvi in veri. V to družbo treščijo novica, da so zmagali klerikalci na vsi črti. In tedaj se razodene ono, o čemer je učiteljica Lojzka dejala, da bi bilo bolje, da bi se ne razodelo. Najhujši kričaji se potuhnejo; postali so nakrat malodušni in ko koncem akta nastopi župnik, se mu vsi klanjajo, izvzemši Jermana.

Drugi akt nas vede v šolsko knjižnico ter nam kaže, kako se je povsem posrečila — vsaj na zunanje — izprememba mišljenja nekaterih učiteljev. Drastično vidimo to ob pre-

gledovanju knjižničnih knjig. Razpelo pride iz zaprašenega kota zopet na steno; g. nadučitelj ga lastnoročno obesi. Komar prosi tovariša Hvastjo na kolenih odpuščanja za besedi „mežnar“ in „mevža“, s katerima ga je prejšnji dan počastil. Vsi se izkušajo „postavljati na glavo“ — najnovejša telovadba. Le Jerman izjavi, da „rajši ostane na svojih poštenih nogah“ in to pred župnikom. S tem je boj med tema dvema napovedan, boj, ki se ga je lotil Jerman s šibkimi močmi. Efekten je sklep drugega akta.

V tretjem aktu se vrše predpriprave za zborovanje, ki ga je napovedal Jerman. Ustanoviti hoče namreč izobraževalno društvo v svojem kraju. Močna opora mu je kovač Kalandar, oni, „ki je svojo ženo v hlev zaklenil, ker je hotela na božjo pot“. Kalandar svari Jermana, češ: „Vsa fara je kakor laškega vina pijana. Kaj pijancu beseda!“ Kalandar je mož dela, treznega, podrobnega dela, ki ga Jerman podcenjuje, hoteč v naskoku poraziti „neumnost“. A Jerman tudi ni snov, ki se iz nje mesijo junaki in mučeniki. Sam pravi: „Slabič sem . . . j o k a v s a n j a č . . . bojim se trpljenja . . . pa bi se rad za junaka postavljaj.“